

LYOTARD, Jean-François, 1988 (1979): *Postmoderno stanje*. Novi Sad: Bratstvo-Jedinstvo.

MARX, Karl 1886 (1867): *Kapital*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

MURŠIČ, Rajko 2002: Kultura v primežu globalizacijskih procesov in vseprisotne popularne kulture. Izločitev pojma iz strokovnega besednjaka? *Glasnik SED* 42 (3): 4–10.

MURŠIČ, Rajko 2005: Between Discursive Fitness and Parochialism: Slovene Ethnologists Standing at the Crossroads. *Anthropology News* 46 (9): 8–10.

NORMAN, Karin 2002: Borut Brumen in Rajko Muršič, Cultural Processes and Transformations in Transition of the Central and Eastern European Post-Communist Countries. *Anthropological Theory* 2 (2): 258–260.

PASARIČ, Maja 2004: Borut Brumen in Rajko Muršič, Cultural Processes and Transformations in Transition of the Central and Eastern European Post-Communist Countries. *Sociologija sela* 42 (163–164; 1–2): 225–229.

SAID, Edward W. 1996: *Orientalizem: Zahodnjaški pogledi na Orient*. Ljubljana: Studia humanitatis.

STOLCKE, Verena 1995: Talking Culture: New Boundaries: New Rhetorics of Exclusion in Europe. *Current Anthropology* 36 (1): 1–13.

VREČER, Natalija 1999: Borut Brumen in Rajko Muršič, Cultural Processes and Transformations in Transition of the Central and Eastern European Post-Communist Countries. *Etnolog* 9 (2): 230–232.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 12. 3. 2006

Drugi članki ali sestavki/1.25

dr. Duša Krnel-Umek

NADA RAVBAR-MORATO: GLOBOKO SO KORENINE: RODBINSKA KRONIKA

Samozaložba, Izola 2003, 165 str., ilustr.

NADA RAVBAR-MORATO: GLOBOKO SO KORENINE: RODBINSKA KRONIKA 2, KORTE

Samozaložba, Izola 2004, 78 str., ilustr.

Raziskovanje lastnih korenin je raziskovanje svojega rodovnika. Rodovnik se raziskuje po očetovi ali po materini liniji. V etnologiji je uveljavljeno mišljenje, da so prvotne družbe štejele rod po materini liniji – to je bil matriarhat, z razvojem družbe pa se je uveljavil očetov rod – to je patriarhat. Prvega povezujejo s prvotnimi družbami nabiralcev in lovcev, drugega s poljedelstvom in z nomadstvom.

Ohranjanje vrste ali rodu je ena od prvobitnih naravnih in s tem človeških danosti. Zanimanje za rodovnike je zato predmet več ved. S tem se ukvarjajo zgodovina, etnologija in rodoslovje (genealogija), če naštejemo samo tri, povezane s predstavljenima knjigama.

V zgodovinskih vedi so raziskovali predvsem rodbinske kronike in rodbinska debla vladajočih vladarskih družin, kar je bilo povezano z razvojem dežel in držav.

V etnologiji so predmet raziskav družine in šege, povezane z rojstvom, poroko in smrtjo. Družinska debla, ki jim je po arhivskih virih mogoče slediti za zadnjih dvesto let, so hkrati podlaga za raziskave o življenju prebivalcev posameznega kraja.

Rodoslovje raziskuje posamezna rodbinska debla ali drevesa. V Evropi so ga poznali že v preteklosti, in to predvsem v zvezi z ljudmi modre krvi in s kraljevskimi družinami. Nasledstvo se je štel po moški liniji in je prehajalo od očeta na najstarejšega sina. Ena družina, nato rodbina je imela pravico do prestola in s tem do upravljanja s kraljevino, to je z državo, ali drugače povedano, z določenim ozemljem. Borbe za nasledstvo so bile povezane tako z nasledstvom rodbine kot z nasledstvom za upravljanje z državo. Celjski grofje so po nasledstveni pogodbi s Habsburžani, potem ko so moški potomci izumrli, izgubili tudi svoje ozemlje. Vlado Habjan v delu *Mejniki slovenske zgodovine* navaja, da je bil izbris dveh suverenih rodbin na Slovenskem – celjskih in goriških, usoden vsaj za naslednjih petsto let. Na nižji stopnji je bilo nasledstvo po moški liniji vezano na kmečko posest, na pravico do zemlje in hiše, ki je navadno pripadla najstarejšemu sinu.

Verjetno je najstarejši znani ohranjeni rodbinski arhiv iz Kitajske. Kitajski cesar je pred 2500 leti podelil Konfucijevi rodbini poseben naziv in privilegij s številnimi stavbami, s čimer ohranjajo spomin na velikega misleca. Eden od njegovih potomcev – menda jih je štiri milijone – je zaposlen v ustanovi, ki pripravlja rodbinsko deblo za 78 vse do danes segajočih rodov. Še danes pa eden njihovih potomcev opravlja obrede na

Tajvanu, kamor so ga po letu 1945 izgnali iz Kitajske.

Pri nas se je zanimanje za rodoslovje razširilo zlasti po osamosvojitvi. Na tem področju delujeta dve društvi: Heraldica Slovenica – heraldično ali grboslovno, genealoško ali rodoslovno in veksilološko ali zastavoslovno društvo, in Slovensko rodoslovno društvo.

Priimki so povezani z družino in rodbino po moški liniji; najprej žena nato pa potomci – moški in ženski – prevzamejo samo očetov priimek. Dekliškega priimka se navadno ne uporablja. So pa tudi izjeme, ko ženske obdržijo svoj dekliški priimek, ki mu dodajo moževega.

Za južnoslovanske narode je bila v preteklosti značilna velika družina, tako imenovana zadruga, ki je na enem mestu poleg staršev in starih staršev združevala tudi družine otrok. Ti so tudi po odselitvi gojili izročilo o pripadnosti rodbini z istim priimkom.

Za slovenske vasi, posebno na zahodu, je bilo značilno, da so bile endogamne, kar pomeni, da so se ljudje poročali znotraj svojih skupnosti. Zato je bilo v preteklosti značilno majhno število priimkov v eni vasi.

Stopnje krvne povezanosti grede od družine, rodu in plemena do ljudstva in naroda. Z izvirom ljudstev in narodov se ukvarja etnogeneza, tudi paleoetnologija. Iz rodu so se oblikovale najprej manjše krajevne skupnosti – naselja in vasi, potem večji trgi in večja mesta, nato dežele in države.

Pri tem je treba jasno razločevati med narodi in državami, med njihovimi izviri in imeni. S tem vprašanjem pa je povezano v zgodovini vedno aktualno vprašanje staroselcev in prišlekov. S tem vprašanjem so povezane pravice do lastnine zemlje, bivanja na določenem ozemlju in upravljanja z njim, to je do odločanja. Povezano je z razvojem lastnega jezika in kulture ter z gojenjem spomina na lastno zgodovino.

Viri za pisanje rodbinskih kronik so matične knjige: rojstne, poročne, mrliške in družinske knjige (status animarum). Hranijo jih v župniščih in škofijskih arhivih. Seznam prvih je objavljen za vso Slovenijo, ne pa tudi za kraje slovenskega narodnostnega območja zunaj meja RS, kar kaže na pomanjkljivost v raziskovalnem pristopu. Začetki pisanja matičnih knjig segajo do samega začetka krščanstva, tako da so že v tretjem stoletju zapisovali krščene in umrle. Pri nas so najstarejše matične knjige iz Pirana, rojstne iz leta 1458, in Izole pa iz leta 1506. Verjetno so bile kopske še starejše, a je arhiv po napadu Genovežanov leta 1380 zgorel. Družinske knjige so začeli pisati v 19. stoletju, tako da podatki segajo od konca 18. in začetka 19. stoletja.

Za Istro so leta 1945 izdali *Catastre national*, ki vsebuje popis vseh priimkov po krajih. Priimki so slovenski, hrvaški, italijanski in drugi. Slovenske in hrvaške priimke so v vsej zgodovini poitalijančevali, najbolj med fašizmom po prvi svetovni vojni, ko so sprejeli zakon, po katerem so vsem spremenili priimke. Zakon do sedaj še ni odpravljen, tako da mora vsak, ki hoče

ponovno pridobiti svoj prvotni priimek, vložiti prošnjo. To od raziskovalca zahteva dodatno poglobljeno znanje o političnem in družbenem dogajanju na tem območju.

Nada Ravbar-Morato je avtorica več del, ki opisujejo zgodovino njenega domačega okolja Repentabra, in njenega novega doma, kjer si je ustavila družino, to so Korte, vas v zaledju Izole. V predstavljenih delih je opisala dve rodbini s Tržaškega Krasa, Ravbar iz Repentabra in Legiša iz Mavhinj pri Devinu. Prikaz rodbin je povezala z zgodovinskim dogajanjem in opisom vsakdanjega življenja skoz spomine treh članov: Hinka Ravbarja, Milene Romih in Nade Morato.

Po zgodovinskem opisu pokrajine so v posameznih poglavjih opisani rod Kolman Legiša; prvi podatki o priimku iz kupoprodajne pogodbe za vinograd segajo v leto 1647, sledi biografija Lina Legiša, slovstvenega zgodovinarja in esejista (1908–1980), in dva rodova Legiša.

Drugo rodbino Ravbarjev je opisala Nada Morato. Prve omembe imena segajo v leto 1370, po avtoričinih domnevah pa sta ime in priimek bogatega piranskega meščana Joanesa Rapinesa med letoma 1284 in 1286 prav Janez Ravbar, po latinsko Rapines iz Repna. Neki Kristoff Raver (Ravber) pa je leta 1494 zapisan tudi v devinskem urbarju. Ravbarji so bili v 15. in 16. stoletju vitezi in baroni in med najpomembnejšimi družinami na Slovenskem, kar avtorica podrobno navaja iz raznih virov.

Poleg glavnih družinskih debel so v prikaz zajete tudi družine, ki so bile povezane s porokami: Kolmanovi in Oštirjevi. Slednji so povezani še s Staršinovimi, Vlkovimi, Tduljevimi, Drejkovimi, Miličevimi, Sklancevimi, Joganovimi, Županovimi in Moratovimi.

Pripovedi so prepletene s spomini, z zgodovinski opisi dogajanja in značilnostmi iz vsakdanjega življenja od osmega do štirinajstega rodu. Dve poglavji opisujeta dogajanje med prvo in drugo svetovno vojno, ki sta usodno spremenili življenje posameznikov, družin, naselij in držav na tem območju. V prilogi so prikazani člani rodbine Andreja, Hinka in Matevža Ravbarja ter Matije Kolmana.

V rodbinski kroniki Kort avtorica v prvem delu knjige po abecedi navaja priimke iz vasi; ti so znani iz ljudskega izročila in iz pisanih virov. Razloži izvor vsakega od njih. V drugem delu, ki je jedro knjige, pa prikaže register potomcev po generacijah, kolikor nazaj segajo pisani viri. Predstavljeno je enajst rodbin: Kleva, Gerbac, Moratto, Morato, Škerlič, Rakar, Turk (dve), Felda, Tul in Panger.

Obe deli Nade Ravbar-Morato kažeta na raziskovalno temeljitost, veliko ljubezen do svojih prednikov in predanost tradiciji, ki je pri velikih narodih nekaj samoumevnega in sestavni del dojemanja posameznika in skupnosti, na našem prepihu in prevratom podvrženem prostoru pa si morajo posamezniki, ki tako razmišljajo in pojmujejo svet, vedno znova utirati pot, da sadove svojega dela lahko predstavijo širši javnosti.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 2. 2. 2006